

Nr 31.

Ankom till Riksdagens kansli den 22 mars 1912 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning i visst syfte rörande bysamfälligheter.

Närvarande: herrar Widén, Lindhagen, Håkanson, Söderbergh, Gustaf Andersson, Stårner, af Ekenstam, Trana, Gezelius, Hult, Petersson i Lidingö villa-stad, Jansson i Edsbäcken, Lindqvist*), Olsson i Broberg, Olsson i See och Igel.

*) Har ej deltagit i detta utlåtandes justering.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 49, hafva herrar *Molin* i Dombäcksmark och *Lundgren* i Björna med instämmande af herrar *Öberg* och *Wedin* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lag i syfte att bereda majoriteten af delägarna i bysamfälligheter möjlighet att inom området af byns gemensamma ekonomiska och ordningsangelägenheter fatta för minoriteten lagligen bindande beslut.

Till stöd härför hafva motionärerna anført följande:

»Byalagen på landet sakna i olikhet med andra samhällen och föreningar, där flera än en hafva beslutanderätt, organ för öfverläggningar och beslut i frågor, som röra gemensamma intressen. De förordningar om byaordning eller, enligt nutida begrepp, bystämmor, som på sin tid funnits, hafva, ehuru det ej kunnat ådagaläggas, att dessa byordningar

formligen upphäfts, dock efter ikraftträdandet af lagarna om jordens uppdelning, bl. a. skiftesstadgan, stängselförordningen, dikningslagen, lag om enskilda vägar på landet m. fl. lagar, förlorat all betydelse, praktiskt taget, för den lagbundna beslutanderätten inom byalagen.

Frågan om lagstadgad beslutanderätt för byalagen är icke ny utan har förekommit vid flera riksdagar.

År 1873 väckte herr A. Bäckström motion (nr 52) i Andra kammaren med yrkande, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t i underdånighet anhålla om utfärdandet af en byaordning, hufvudsakligen fotad på de grunder, ett af motionären upprättadt förslag angaf, samt att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de olika länen skulle lämnas rätt att på framställning af vederbörande landsting göra de ändringar och de tillägg i byaordningen, som af lokala eller andra omständigheter kunna finnas påkallade. Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som däröfver hade att afgifva utlåtande, lämnade därvid en historik öfver de åtgärder, som från statsmakternas sida gjorts ditintills i frågan, framhållande, att Kungl. Maj:t år 1741 den 1 september i resolution § 13 med anledning af allmogens besvär anbefallt byaordning, att förslaget till en sådan byaordning utfärdats den 20 februari 1742, att i enlighet med detta förslag åtskilliga norrländska landskap (nu omfattande Gäfleborgs- och Västernorrlands län) erhållit fastställelse å en för sagda landskap upprättad byaordning genom kungl. brefvet den 8 augusti 1758, att byaordningen för Blekinge län faststälts af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Karlskrona den 14 december 1781 samt att, såsom framgått af ekonomikutskottets utlåtande nr 39 vid 1828 års riksdag, byaordningen vid den tiden fanns i Uppsala län.

Utskottet gillade motionens hufvudsyfte, för såvidt densamma gick ut på att genom bestämda lagstadganden bereda majoriteten af delägarna i bysamfälligheten möjlighet att inom området af byns gemensamma ekonomiska och ordningsangelägenheter fatta för minoriteten lagligen bindande beslut. Däremot kunde icke utskottet godkänna de hufvudgrunder för bystämmas befogenhet, som i motionärens förslag till byaordning funnos angifna. Enligt dessa grunder skulle nämligen bystämmas befogenhet komma att utsträckas icke blott till handläggning af sådana frågor, som anginge vården af byns gemensamma angelägenheter och bestämmandet af sättet för utgörandet af samfällda onera utan jämväl till behandling af sådana ärenden, hvilka åsyftade utförande af företag, som för byn väl kunde vara gagnliga men icke vore i lag föreskrifna.

Utskottet förklarade sig tro, att Kungl. Maj:ts resolution den 1 september 1741 och Kungl. Maj:ts bref den 20 februari 1742 icke vore

upphäfda och att den pågående lagstiftningen skulle komma att göra bystämmor öfverflödiga, hvarjämte utskottet uttryckte sina betänkligheter emot att genom lagstiftning på området tillskapa en fjärde beskattande myndighet. I följd däraf afstyrktes motionen, som ock blef af Riksdagen afslagen.

Vid 1886 års riksdag väcktes motion i frågan (motion nr 17) i Andra kammaren af herr P. Pettersson, som yrkade, att det lagstiftas måtte, att hvad som i kommunallagarna vore föreskrifvet för behandling och besluts fattande m. m. i angelägenheter, som rörde en hel socken, måtte i tillämpliga delar tillerkännas bindande kraft för mindre områden, såsom en eller flera byar i angelägenheter angående blott en sådan mindre samfällighet.

Lagutskottet anförde bland annat gentemot motionärens påstående, att bestämmelser saknades rörande byarnas rätt att besluta i gemensamma angelägenheter, att detta påstående saknade grund, enär Kungl. Maj:ts resolution den 1 september 1741 § 13 och kungl. brefvet den 20 februari 1742 ännu ej vore upphäfda. Utskottet återopade såsom stöd därför ett prejudikat, refererat i »Nytt Juridiskt Arkiv», årg. 1885, afdeln. 1, sid. 112, hvaraf skulle framgå, att byaordningar ännu vore i laga kraft. Dessutom ville utskottet anmärka, att, enligt utskottets mening, kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet § 60 kunde tolkas därhän, att kommunalstämmans ordförande hade rätt att fungera såsom ordförande vid bystämma och under form af kommunalstämma sålunda fatta för byalagen lagligt bindande beslut. Lagutskottet afstyrkte motionen, som afslogs af Riksdagen.

I motionen nr 198 vid 1896 års riksdag yrkade herr A. Olsson i Mårdäng, med hvilken herr A. Göransson instämde, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och till Riksdagens pröfning inkomma med förslag till stadga angående ordnandet af bysamhällets gemensamma angelägenheter och hvad därmed stode i sammanhang.

Med hänvisning till det yttrande lagutskottet vid 1886 års riksdag anført och »då bysamhällena, såsom motionären själf framhållit, mer och mer försvinna och således behovet af särskild lagstiftning för ordnandet af sådana samhällens gemensamma angelägenheter torde med hvarje år blifva allt mindre», afstyrkte utskottet motionen, som ock afslogs af Riksdagen.

De skäl resp. motionärer i hufvudsak anført rörande behovet af lagstiftning på området finnas ännu kvar.

Det kan icke bortresoneras att en lucka i detta fall existerar i

lagstifningen. Väl må medgifvas, att de mångahanda ärenden, som på sin tid hörde under bystämmas behandling numera förminskats, men ännu återstå dock många sådana ärenden såsom t. ex. värden och användningen af byarnas gemensamma samfälligheter, fisken, skogar, vägar, grustag, lertag, betes- och jakträtt, för särskilda ändamål afsatta områden, holmar, klippor och skär vid kusten. Uti dessa samfälligheter hafva byamännen andel i förhållande till det mantal, hvar och en äger inom byn. Laguskottets vid 1896 års riksdag påstående, att »bysamhällena mer och mer försvinna», är så långt ifrån sant, att bysamhällena snarare tillväxa än försvinna. Vid genomläsandet af motion i ämnet vid sagda riksdag framgår, att motionären visst icke, såsom utskottet uttryckt sig, påstått, att »bysamhällena mer och mer försvinna». Ett bysamhälles »försvinnande» torde ej ske på annat sätt än genom bysamhällets inkorporering med stad eller förvandling till municipalsamhälle eller köping. Ännu är lång tid, innan våra byar komma i sådan ställning. Genom jordens alltjämt fortgående uppdelning ökas jordägarnas antal inom byalagen och ju större blir behovet att få till stånd en institution, som har hand om byamännens gemensamma angelägenheter. I Norrland finnas byar, som till såväl folkmängd som areal äro vida större än hela kyrksocknar i södra Sverige.

Laguskottets vid 1886 års riksdag förmodan, att 60 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet skulle kunna användas för erhållande af bättre ordning och reda inom byalagen, torde i själfva verket vara synnerligen lättköpt. Men om så vore fallet, skulle en sådan anordning möta så stora praktiska svårigheter, särskildt i Norrland, där afstånden mellan byarna sinsemellan och kyrkoby, hvarest kommunalordföranden vanligen har sin bostad, äro mycket stora, att realiserandet af planen vore totalt otänkbar.

Om under nuvarande förhållanden något skall kunna uträttas rörande en bys samfällighet eller annan gemensam angelägenhet, fordras enhällighet. Där tvist om samfällighets skötsel eller användning uppstår, tillgripes ofta den från bysamhällets synpunkt mindre lämpliga vägen att, där så ske kan, begära laga skifte. En hvar, som närmare känner den betydelse, samfälligheterna inom byalagen hafva för byamännen, kan icke annat än finna den på senare tiden i stor utsträckning förekommande uppdelningen af samfälligheterna såsom ett steg bakåt för bysamhällets (såsom helhet betraktad) intressen.

Rörande vatten-, vattenfalls- och fiskerätter, som i de flesta fall äro odelbara och hvilka numera börjat stiga i värde, är det ju uppenbart, att dessa rättigheters utnyttjande försvåras eller rent af omöjlig-

göres, därest fullständig enighet icke råder inom byar, som äga slika samfälligheter. Om till äfventyrs en by äger vattenfall, som menighet eller enskilda, utom byn stående, skulle önska köpa och utnyttja för industriella eller andra behof, så kan *en* delägare i samfälligheten, äfven om denne ende delägare endast har en obetydlig bråkdel af det hela, hindra hela företaget genom obilliga anspråk eller egennyttja i ett eller annat afseende.

Utom andra olägenheter af det nuvarande kaotiska tillståndet inom byalagen må framhållas det olidliga tillstånd, fiskarebefolkningen i skärgårdarna utefter hela rikets kust befinner sig uti, tillfölje svårigheterna att få tryggare arrenden för sina på byarnas samfälligheter ute i skärgården uppförda boningar. Därest fiskarebefolkningen, då det gäller arrende af klippor och skär samt fiskerätt, hade att vända sig till en enhet, bystämman å resp. platser, och denna hade makt att fatta jämväl för minoriteten inom byalaget lagligen bindande beslut, skulle helt visst fiskarebefolkningen erhålla betydande lättnad i sina nu synnerligen svåra förhållanden.

Det torde böra erinras, att lagen om samäganderätt ej är tillämplig rörande byalagens samfälligheter.»

Enligt byggningsbalken i 1734 års lag gällde såsom allmän regel i fråga om giltigheten af beslut rörande disposition för gemensam räkning af byamännen samfällt tillhörig oskift mark att samtliga delägare i samfälligheten voro ense om beslutet. Den enskildes nyttjanderätt i den gemensamma marken var i hufvudsak reglerad genom de ännu gällande stadgandena i 10 kap. 1 § nämnda balk att »i oskift mark och skog må alla jordägare i by taga torf, näfver, ved, timmer gärdsel, löf och annat, som till hus och gård tarvas, men ej föra det af bole, eller åt annan sälja eller upplåta», samt i 11 kap. 1 § att »ostängd mark och hjordavall må alla, som däri del hafva, till mulbete nyttja, och låta få sitt om hvart annat gå». I särskilda fall, då behofvet kunde antagas öfverstiga tillgången eller den ifrågasatta åtgärden ej kunde anses afse husbehof, fordrades dock äfven i fråga om den enskildes brukningsrätt, att samtliga delägare gifvo sitt samtycke eller att deras inbördes rätt blifvit genom öfverenskommelse reglerad. För svedjande i oskift skog och intagor fordrades enighet och i 12 kap. 1 § byggningsbalken stadgades, hvad icke sedermera upphäfts, att »äga flera ollonskog samman; då skola de i rättan tid sig förena, huru många svin där kunna födas; och släppe sedan hvar in efter ty, som han del i skog äger». Kunde, i de fall där enighet fordrades för nyttjande eller

*Utskottets
yttrande.*

disposition af samfälld mark, sådan icke uppnås, fanns annat medel icke att tillgå än skifte, hvartill lagen ock hänvisade; dock var för de fall att någon ville bygga kvarn- eller fiskeverk i forsar, strömmar eller sund, som ej kunde delas, i 17 kap. 2 § och 20 kap. 1 § stadgadt, att rätten skulle förelägga vederbörande delägare »på hvad sätt, wilkor och tid, han thet verk bygga och nyttja må».

Emellertid saknades i byggningabalken bestämmelser rörande formerna för byamännens öfverläggningar och beslut i frågor rörande dispositionen och förvaltningen af den samfällda marken. Likaså saknades bestämmelser rörande regleringen af byamännens inbördes förpliktelser och deras gemensamma intressen med afseende å ordning, säkerhet m. m. Såsom motionären erinrat, var emellertid behofvet af dylika föreskrifter på sin tid i viss mån tillgodosedt genom de s. k. byordningarna. I kungl. resolutionen på allmogens besvär den 1 september 1741, § 13, hade Kungl. Maj:t förklarat sig bifalla en af allmogen gjord anhållan, att ej allenast de på åtskilliga orter redan författade byordningar utan ock de som därefter kunde inrättas finge af vederbörande domare stadfästas »samt för lag uti Bye-skrån vara gällande»; och förklarade därjämte Kungl. Maj:t sig vilja utfärda en allmän byordning, hvilken dock efter »orternes serskilte beskaffenhet» skulle få förbättras. I enlighet härmed upprättades ett »projekt till byordning», som med nådigt bref till samtliga landshöfdingarna angående lands-culturens upphjälpande och förbättrande den 20 februari 1742 öfverlämnades till landshöfdingarne att tillställas hvarje socken och församling, därvid dock erinrades om, att den föreslagna byordningen ej kunde i allo vara lämplig för hvarje landsort, utan borde i nödiga delar efter hvarje ords beskaffenhet samt grannarnes i byalagen öfverenskommelse jämkas och inrättas.

Detta förslag innehöll förutom bestämmelser om val af åldermän och bisittare, bystämmas sammankallande och verkställighet af bystämmans beslut, bland annat jämväl föreskrift om skyldighet för frånvarande byamän att underkasta sig beslut, som vid stämman närvarande byamän fattat, hvarjämte, för att befrämja byordningens handhafvande och efterlevande, åldermannen och byamännen ägde ådöma böter och viten samt lego- och skadeersättningar. Sedermera blef genom kungl. bref den 17 mars 1757 förklaradt, »att i fall vid byordnings antagande af byamännen icke uttryckligen vore samtyckt, det de ville åtnöjas med byarättens beslut, den, som däröfver ville besvära sig, skulle äga göra det vid häradsrätten i orten efter stämning å sin vederpart».

De ämnen, som enligt 1742 års förslag till byordning voro afsedda att utgöra föremål för bystämmas handläggning voro *dels* frågor

rörande säkerhet, ordning och sedlighet, såsom ovarsamhet med eld, brandvapen, löst folks inhysande m. m. dels ock ärenden af rent ekonomisk natur, hvartill hänfördes frågor om gärdesgårdars och grindars uppförande och vidmakthållande, dikens upptagande, tiden och sättet för sådden, sädesbärgningen, slåttern och kreatursbetet, byvägars och broars anläggning och underhåll, vallgång, skogshygge och svedjande å samfärd mark, begagnandet af gemensamt fiske, svinens ringande, brunnars och vattenställens upptagande och underhåll, uppsättande af stengårdar och jordvallar m. m. Därjämte innehöll förslaget följande allmänna stadgande: »Skulle någon af Byemännen uppfinna något, som ej allenast vore tjenligt, utan ock nödvändigt til Byens och hemmanens förbättring, bör Äldermannen sammankalla samtelige Grannarne och därom öfverlägga. Men der så hända skulle, at de då stadnade i det slut, at de icke vilja denna förbättring sig åtaga, hvarigenom den rätt-sintes och välmenandes goda upsåt blifvit hindradt, hafve han frihet, at af Utbymän och Grannar, som äro förståndige, och gode Hushållare, jämte någon Lands-betiänt, om så nödigt pröfvas, kalla syn och besiktning; och därest då befinnes, at Grannarne i Byen oskiäligen satt sig emot det, som värkeligen varit til Byens nytta och förbättring, plickte då hvardera, som det gjordt, Dal Sm:t, och vare dessutom skyldig at betala dem, som synen och besiktningen förrättat, samt fortsättie ändå straxt och så snart giörligit är det arbete, som den välmenande föreslagit.»

Bestämmelserna i 1742 års förslag till byordning upptogos, såsom motionären erinrat, i åtskilliga tid efter annan upprättade, dels af Kungl. Maj:t och dels af vederbörande länsstyrelser fastställda byordningar. Vid denna tidpunkt torde sålunda i viss utsträckning behofvet af en form för öfverläggningar och beslut af bymännen varit tillgodosedt.

I lagkommitténs förslag till byggningabalk upptogs sedermera ett stadgande rörande byordningarne af denna lydelse: »De, som i by eller grannelag äro, hafven rätt att särskilda byordningar sig emellan stadga; och varen de ordningar gällande, där de för minst två tredjedelar af by- eller grannelagets egolotter slutna blifvit och ej emot allmän lag och ordning stridande finnas». I motiven till byggningabalken anför kommittén i fråga om detta stadgande: »Slutligen och som en allmän lag icke kan inlåta sig i särskilda bestämmelser för de mångfaldigt olika tillfälligheter, som bero af lokala förhållanden och för hvilka den ena orten sålunda fordrar ett och den andra ett annat stadgande, har man öfverlämnat åt grannar, att genom s. k. byordningar sig emellan reglera dessa förhållanden; men då slika ordningar böra hafva till

föremål icke att upphäva hvad allmän lag bestämdt bjuder, utan blott att fylla hvad som saknas, genom föreskrifter för de fall, till hvilka lagen ej kunnat eller velat sträcka sina förordnanden; och då hvarje enskild öfverenskommelse jämväl förutsätter såsom oundgängligt villkor för sitt bestånd, att den ej må befrämja oskick eller åstadkomma allmän förargelse, har man här tillika förklaradt det byordningar skola gälla endast såvidt de ej mot allmän lag eller ordning finnas stridande.»

Den af lagkommittén föreslagna bestämmelsen uteslöts emellertid af lagberedningen ur dess förslag till byggningsbalk på grunder, som af lagberedningen angifvas i följande yttrande: »Slutligen har man utelämnat lagförslaget 16 §, som tillåter antagande af byordningar och fastställer villkoren för deras giltighet; i följd af byarnes söndersprängande genom laga skiften minskas behofvet af sådana ordningar årligen. Där de finnas nödiga, lära de lika väl hädanefter som hittills kunna tillvägabringas, utan att civillagen därom behöfver något stadga. Denna lag tillhör det däremot ostridigt att uppgifva de förhållanden, för hvilka byamän äga att efter omständigheterna träffa öfverenskomelser, som afvika från hvad lagen fastställer såsom i allmänhet gällande; och beredningen har i nya förslaget, till hvad lagförslaget i detta hänseende uppgifvit, lagt hvad beredningen ansett nödigt.»

Lagberedningen, som i de tre första paragraferna i 3 kap. af sitt förslag till byggningsbalk för afvikelse från de i allmänhet för förvaltningen af den gemensamma marken stadgade grunder fordrade »enhälligt aftal», ansåg emellertid en särskild bestämmelse erforderlig för det fall att enighet ej kunde uppnås och föreslog ett stadgande af denna lydelse: »Yrkar delägare i samfällighet, om hwars bruk ej finnes gällande aftal, att annorlunda, än nu sagdt är, skall bestämmas, huru den begagnas må, och kan han ej därom med öfriga delägarna samsas; lägga då rätten dem emellan, efter ty som pröfvas för gemensamt gagn, utan någon deras förfång, tiänligast vara, med afseende icke allena på det tillstånd hwari samfälligheten då befinnes, utan ock på sättet huru den förut af alla eller wissa delägare nyttjad varit och huru den för framtiden i brukbart skick bibehållas må. Är aftal gjordt eller beslut af rätten meddeladt om bruk af samfällighet, och inträffa sedan omständigheter, som till ändring däri föranleda; då må ock fråga om sådan ändring rättens pröfning underkastas.»

I motiverna anfördes härom: »I en ny § (4) har beredningen föreslagit, det rätten, på begäran af delägare i samfäld mark, må, i fall denna försökt, men ej lyckats att tillvägabringa aftal, som i 1, 2 eller 3 § tillåtes, meddela sådana föreskrifter om samfällighetens bruk,

som finnas af delägarnas gemensamma bästa påkallade. Man har trott, att, då sådan delägare anser de för hushållningen med samfälligheten gällande bestämmelser icke motsvara den närvarande eller den kommande tidens behof och ej kan förmå öfriga delägarne till ändamålsenliga jämkningar, lagen bör lämna honom anvisning på en mindre kostsam utväg till erhållande af sin rätt i detta hänseende, än skifte.»

Såsom lagberedningen antagit, torde behofvet af sådana byordningar, som i lagkommitténs förslag afsetts, minskats allteftersom jorden skiftats och samfälligheterna aftagit i antal och omfång. Jämväl de byordningar, som med det ofvan omförmälda förslaget såsom mönster i en del orter upprättats och fastställt, torde numera i hufvudsak få anses hafva förlorat praktisk betydelse. Härtill hafva äfven andra omständigheter bidragit. Dels innehöllo de redan vid sin tillkomst åtskilliga bestämmelser, hvilka voro stridande mot allmän lag, och dels hafva sedermera i stor utsträckning de förhållanden, byordningarna afsågo att reglera, blifvit ordnade genom föreskrifter i särskilda tid efter annan utfärdade lagar och författningar. I fråga om säkerhets-, ordnings- m. fl. politiangelägenheter torde byamännens intressen numera blifva till fyllest iakttagna af de myndigheter, som genom kommunallagarna och därpå grundade författningar tillerkänts befogenhet att härutinnan meddela erforderliga föreskrifter. Byamännens skyldigheter gentemot det allmänna med afseende å väghållnings- och skjutsningsbesväret m. m. äro reglerade genom särskilda författningar; och i fråga om deras af grannelaget härrörande ömsesidiga förpliktelser med afseende å dikning och stängsels uppsättande hafva bestämmelser meddelats i lagen om dikning och annan afledning af vatten den 20 juni 1879 samt K. F. den 21 december 1857 om stängselskyldigheten m. m.

Beträffande slutligen förvaltningen af den samfällda marken hafva i åtskilliga ämnen byggningabalkens stadganden ersatts med bestämmelser i särskilda författningar af civilrättslig natur. Därvid hafva i vissa fall med hänsyn till svårigheten att åstadkomma enighet mellan delägarne rörande förvaltningen af samfälld mark, å ena sidan, och angelägenheten af att ett ändamålsenligt brukande af samfälligheten kommer till stånd, å den andra, särskilda föreskrifter meddelats rörande förfarandet, då sådan enighet icke kan uppnås. Dylika bestämmelser rörande förvaltningen af samfälld mark äro meddelade i kungl. förordningen den 8 mars 1770 rörande anläggande af torp och nybyggen å oskift mark, kungl. förordningen om skogarna i riket den 1 augusti 1805, jaktstadgan den 21 oktober 1864, kungl. förordningen den 8 juni 1866 angående särskilda föreskrifter i afseende å rättigheten till tångtäkt å hafssträn-

derna i riket, kungl. förordningen angående jordägares rätt öfver vatt-
net å hans grund den 30 december 1880, lagen om rätt till fiske den
27 juni 1896, lagen om samäganderätt den 30 september 1904 och lagen
den 5 juni 1909 angående husbehöfsskogar inom vissa områden, m. fl.
författningar.

Ehuru väl alltså i allmänhet de byalagens gemensamma angelägen-
heter, hvilka förut enligt byordningarna utgjort föremål för handläggning
och beslut vid bystämma, på grund af skiftesverkets fortgång numera i
väsentlig mån minskats, och i öfrigt förvaltningen af desamma genom den
i särskilda ämnen tillkomna lagstiftningen i stor utsträckning ordnats,
torde dock fortfarande i många fall behovet af bestämmelser för möj-
liggörande af beslut i fråga om sådana byamännens gemensamma ange-
lägenheter kvarstå. Såsom motionärerna erinrat, har detta vid föregå-
ende riksdagar såväl af enskilda motionärer som af de utskott, som
behandlat därom väckta motioner, framhållits. Under det emellertid i
dessa äldre motioner yrkats föreskrifter till reglerande jämväl af de an-
gelägenheter inom byarne, som röra ordning och säkerhet eller bya-
männens af grannelaget härrörande förpliktelser, i den mån desamma ej
blifvit genom den ofvan omförmälda lagstiftningen på annat sätt ordnade,
afses i den förevarande motionen allenast sådana ordnings- och ekono-
miska angelägenheter, som angå byamännens samfällda egendom. I
förevarande motion har sålunda framhållits önskvärdheten af bestäm-
melser, som kunde göra det möjligt för delägare i bysamfälligheter att
i gemensamma ekonomiska och ordningsangelägenheter fatta beslut med
bindande verkan äfven i sådana fall, då alla delägare icke äro ense om
beslutet.

I den sålunda af motionärerna väckta frågan må till en början
anmärkas, att densamma beträffande vissa slag af samfälligheter, såsom
förut nämnts, i viss grad redan beaktats. Beträffande en del af nämnda
samfälligheter, såsom kvarnfall, fiskevatten, jakträtt m. fl., synes det
utskottet dessutom icke låta sig göra att för hvarje fall stadga likartade
villkor för delägarnes beslutanderätt. De ifrågavarande samfälligheternas
större eller mindre betydelse för delägarne, såväl som hänsynen till de
andra omständigheter, som må hafva påkallat särskilda författningar
i dithörande ämnen, kräfvat uppenbarligen olika förutsättningar för till-
godogörandet och förvaltningen af de olika samfälligheterna. Detta har
ock i den gällande lagstiftningen iakttagits, och äro väsentligen skilda
bestämmelser i de särskilda författningarna meddelade i detta hän-
seende. Under det sålunda jagtstadgan föreskrifver, att hvarje del-
ägare i »sockenallmänning, byaskog eller dylik samfällad mark» äger

rätt till all jakt å samfälligheten, är i fråga om nyttjanderätten till oskift vatten eller fiske stadgadt, att, därest delägarna icke enas, frågan skall hänskjutas till rättens pröfning. Beträffande ordningen för nyttjande af tångtäkt äger Konungens befallningshafvande, därest godvillig öfverenskommelse mellan delägare ej träffas, förordna, hvaremot område, som vid afvittring utlagts till samfälld husbehofsskog, skall förvaltas enligt af Konungens befallningshafvande fastställt reglemente. I fråga om upplåtelse af rätt till samfällighet är stadgadt, att rätt till fiske må upplåtas, om de flesta delägarna därtill samtycka, under det allmän husbehofsskog »skall bibehållas oförminskad», och i öfrigt såsom regel gäller, att öfverlåtelse ej må ske utan att delägarna därom enas.

För den händelse i dessa hänseenden annan ordning för samfälligheternas förvaltning skulle anses böra stadgas, torde dock i hvarje fall bestämmelserna härom, alltefter ärendenas olika beskaffenhet, böra meddelas genom ändringar eller tillägg i de särskilda författningarna. Härvid må emellertid erinras, att vissa delar af den ifrågavarande lagstiftningen för närvarande äro under omarbetning. Så är förhållandet med författningarna rörande rätt till vatten, skogshushållning och jakt-rätt; hvarjämte beträffande fiske särskildt förslag till lag om gemensamhetsfiske redan år 1909 blifvit för Riksdagen framlagdt, ehuru desamma då ej af Riksdagen antogs.

Äfven om utskottet sålunda icke anser sig kunna biträda motionärernas förslag i denna del, för så vidt därmed afse satt erhålla gemensamma, för alla dessa slag af samfälligheter gällande föreskrifter, torde det dock böra medgifvas, att bestämmelser i den af motionärerna föreslagna riktningen äro erforderliga beträffande åtskilliga andra samfälligheter.

Sådana samfälligheter äro i första hand de, som jämlikt de för hvarje tid gällande författningar vid skifte afsatts för skiftesdelägarnes gemensamma behof såsom »fiskelägen, kalk- eller täljstensbrott, vattenställen, blekeplatser eller linsänken» m. fl. dylika lägenheter. Vidare lägenheter af liknande art, som, utan att hafva vid skifte »af odeld massa» anordnats och särskildt afrösts, äro belägna å oskift mark, äfvensom dylik mark öfver hufvud, i den mån densamma ej är af beskaffenhet, att rörande förvaltningen däraf särskilda bestämmelser, enligt hvad ofvan nämnts, äro meddelade.

Samfälligheter af ifrågavarande art äro icke blott sådana, som äro gemensamma för visst byalag, utan äfven sådana, som samfälldt till-

höra flera byalag, hemman, hemmans- eller lägenhetsdelar. I vissa fall hafva äfven för socknarna, såsom skifteslag, samfällda områden afsatts.

Att i fråga om vården och dispositionen för gemensam räkning af dylika samfälligheter enhällig öfverenskommelse städse erfordras, måste uppenbarligen i många fall vara ägnadt att medföra afsevärda olägenheter. Enskilde delägare kunna af egennytta eller tredska omintetgöra eller försvåra utförandet af företag, som skulle för samtliga delägare medföra vinst eller vara nödvändiga för bibehållandet af samfällighetens värde. Fråga kan uppstå, om försäljning eller utarrendering för gemensam räkning till byggnads-, hamn- eller marknadsplats eller dylikt af till sådant bruk tjänlig mark eller af sådana för gemensamt behof afsatta lägenheter, som på grund af ändrade förhållanden eller efter att hafva helt utnyttjats, icke vidare äro för sitt ursprungliga ändamål användbara. Fråga kan äfven uppstå om dispositionen på annat sätt af en till gemensamt bruk afsatt lägenhet eller afkomsten däraf. Att i sådana eller andra fall, då tillfälle erbjuder sig att bereda inkomst och gagn af en eljest föga inkomstbringande lägenhet, en enskild delägarers illvilja eller oförmåga att bedöma frågan skall kunna omintetgöra en dylik åtgärd, synes icke billigt.

Den utväg, som lagen för vinnande af rättelse i dylika fall anvisar, eller skifte å samfälligheten, torde i många fall icke heller kunna med fördel anlitas. De samfälligheter, om hvilka här är fråga, torde nämligen synnerligen ofta med hänsyn till sin omfattning eller beskaffenhet vara sådana, att de antingen icke kunna delas eller i allt fall genom skifte skulle afsevärdt förlora i värde.

Det synes utskottet sålunda angeläget, att bestämmelser finnas, som åt flertalet af delägarna i samfällighet inrymma befogenhet att i fråga om samfällighetens vård och tillgodogörande fatta beslut med bindande verkan äfven för öfriga delägare; och synes en dylik befogenhet kunna delägarna tillerkännas utan att den enskildes rätt i samfälligheten däri genom behöfver lida intrång af nämnvärd beskaffenhet.

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke det behof af bestämmelser i förevarande hänseende, som sålunda enligt utskottets förmenande förefinnes, kan tillgodoses genom byordningar, som stadfästs i enlighet med 1741 års ofvan omnämnda kungl. resolution. Enligt hvad utskottet inhämtat, hafva äfven under de senaste åren dylika byordningar upprättats å vissa orter och af vederbörande häradsrätter fastställt, och genom dom den 24 mars 1885 har Kungl. Maj:t i särskildt mål förklarar, att en i målet åberopad, den 25 aug. 1857 för Möln-

dals kvarnby fastställd byordning, enligt hvilken till bestridande af utgifter för vattenverksägarnas gemensamma räkning på dem efter det vattenverket för allmän bevilning åsatta taxeringsvärde fördelats visst belopp, i sådant hänseende fortfarande måste anses gällande.

De vid tiden omedelbart efter ofvanberörda resolution stadfästa byordningar torde emellertid, där de ännu någonstädes vinna tillämpning, vara synnerligen otidsenliga, och hvad angår de under senaste åren upprättade byordningar, om hvilka utskottet äger kännedom, så innehålla de i många hänseenden bestämmelser, hvilka uppenbarligen ej kunna tillerkännas laglig giltighet.

Äfven om genom dylika byförfattningar föreskrifter skulle kunna meddelas med bindande verkan icke blott i fråga om delägarnes i bysamfällighet gemensamma ordningsangelägenheter, utan äfven med afseende på förvaltningen af samfälligheter, torde det dock svårligen kunna antagas, att i desamma bestämmelser skulle kunna meddelas af beskaffenhet att föranleda inskränkning i enskild delägare enligt allmän lag tillkommande rätt i samfälligheten och medföra befogenhet att med intrång i dylik rätt genom aftal med annan än delägare med laga verkan förfoga öfver samfälligheten i fråga. Tvifvelaktigt är ock, huruvida 1741 års resolution öfver hufvud taget kan äga tillämpning å samfälligheter, som vid skifte afsatts för gemensamt behof; och må härvid erinras, att enligt det af skiftesstadgekomittén den 28 juli 1911 afgifna förslag till ny skiftesstadga är afsedt, att vid skifte mark skall kunna i större utsträckning, än nu är fallet, undantagas för gemensamt behof. I hvarje fall kan ej genom byordningarne i förevarande hänseende behofvet af bestämmelser fyllas i fråga om andra samfälligheter än bysamfälligheterna.

Med hänsyn till sistnämnda förhållande äfvensom till den osäkerhet i fråga om byordningarnas tillämpningsområde, som torde förefinnas, synes det utskottet, som vore en utredning af hithörande ämnen af behofvet påkallad.

Vid den undersökning, som i ämnet kan komma att äga rum, torde jämväl blifva föremål för bedömande, huruvida de former, som kunna blifva fastslagna såsom lämpliga för åstadkommande af öfverläggning och beslut i här senast berörda frågor, kunna göras tillämpliga äfven med afseende på öfverläggning och beslut i frågor, som beröra delägare i förutvarande slag af samfälligheter i allmänhet.

Med anledning af hvad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tackes Kungl. Maj:t låta utreda, i hvad mån behof må förefinnas af bestämmelser, afseende att beträffande vid skifte af jord undantagna eller därmed jämförliga, samfällda ägor eller rättigheter bereda delägarna i samfälligheten tillfälle att fatta bindande beslut i frågor rörande densamma, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af denna utredning må föranledas.

Stockholm den 22 mars 1912.

På utskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.
